Web 2.0 Servislerinin Sosyolojik Değerlendirilmesi

Utku Köse[1], Özlem Çal[2]

[1]Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Meslek Yüksekokulu, Afyonkarahisar

[1]Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi – Sosyoloji Bölümü, Afyonkarahisar

[1]utkukose@aku.edu.tr [2]ozmcal@hotmail.com

Özet: Günümüz Internet – Web platformu bünyesinde, kullanıcıların daha fazla etkileşimde bulunup, daha etkili şekillerde iletişim ve bilgi paylaşımı faaliyetlerini gerçekleştirmesini sağlayan, birçok farklı servis bulunmaktadır. "Web 2.0" servisleri olarak da kabul edilen bu servislerden bazıları, sundukları etkili kullanım özellikleri ve işlevleri neticesinde, bilgisayar kullanıcıları arasında yüksek popülaritelere sahip olmaktadır. Web 2.0 servislerinin, dikkat çekici kullanım özellikleri ve işlevlerinin dışında, değinilmesi gereken diğer önemli yanları da, bilgisayar kullanıcıları ve bununla ilişkili olarak toplumların üzerinde gösterdiği etkileridir. Söz konusu bağlamda, bu bildirinin amacı, bazı popüler Web 2.0 servislerini sosyolojik açıdan değerlendirmeye tabi tutmak ve bu yaklaşım neticesinde elde edilen sonuçları – düşünceleri ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Web 2.0, Web 2.0 servisleri, etkileşimli Internet – Web servisleri.

Sociologic Evaluation of Popular Web 2.0 Services

Abstract: Within today's Internet – Web platform, there are many different services that enable users to interact more and perform communication and information sharing activities more effectively. Some of these services, which are also known as "Web 2.0" services, have high popularities among computer users. Beside of remarkable using features and functions of Web 2.0 services, another important subject that must be talked about is effects of these services on computer users and societies. In the related sense, aim of this study is to evaluate some popular Web 2.0 services with a sociologic perspective and present obtained results – ideas as a result of this approach.

Keywords: Web 2.0, Web 2.0 services, interactive Internet – Web services.

1. Giriş

Internet ilk ortaya çıktıktan sonra, söz konusu platform üzerinde gerçekleştirilen çalışma şekilleri – yaklaşımları ve hatta bu platformun kullanım amaçları, zaman içerisinde birçok değişikliğe uğramış ve genel anlamda bilgisayar kullanıcılarının ihtiyaçları, istekleri doğrultusunda değişip gelişmiştir. Artık bilgisayar kullanıcıları, etkili çevrimiçi iletişime, bilgi paylaşımına ve bilgiye hızlı, kolay erişim yollarına daha fazla değer vermektedir. Bu bağlamda değerlendirildiği zaman, günümüz bilgisayar kullanıcılarının, özellikle çevrimiçi iletişim, bilgi paylaşımı ve bilgiye hızlı, kolay erişim bağlamında rağbet gösterdiği etkenler, Internet – Web üzerinde sunulan bazı etkileşimli servisler olmaktadır. Bu noktada, söz konusu servislerin, kullanıcılara yüksek nitelikli iletişim kurma imkânı sağlaması ve bilgiyi kullanma (paylaşım, düzenleme), bilgiye erişme anlamında, uygun sanal araçlar sunması son derece önemli olmaktadır. Genel olarak ele alındığında, Facebook, Twitter, MySpace ve kişisel bloglar gibi sosyal paylaşıma, sosyal etkileşime dayalı Internet servisleri olduğu gibi, YouTube gibi spesifik

formatta çoklu ortam nesnelerinin paylaşımına ve erişimine dayalı olan ya da Wikipedia gibi, işbirliğine dayalı bir biçimde; bilginin üretilmesine dayalı bir yaklaşım sergileyen Web – Internet servisleri de zaman içerisinde oldukça popüler bir hale gelmiştir.

Günümüzde "Web 2.0" olarak da adlandırılan Web dönemi kapsamında ele alınan bu servislerin, birlikte veya tekil anlamda değerlendirilmesi, geçerli Internet platformunun ve Web ortamının ilişkili oldukları süreci anlamamız açısından, önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce de ifade edilen bazı Web 2.0 servislerinin, bilgisayar kullanıcıları açısından önemi ve popülaritesi aşikâr olmakla birlikte, yine ilgili servislerin, farklı bakış açılarından değerlendirilmesi ve sonuçlarının bu açılardan ifade edilmesi de bilimsel açıdan son derece önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır. Nitekim elde edilen sonuçlar, Internet ve Web ortamının yakın gelecekteki durumunu ve bu bağlamda, özel olarak bilgisayar kullanıcıları (kişiler) üzerindeki etkileri olduğu kadar, genel anlamda toplum üzerindeki etkilerini anlamak adına isabetli fikirler elde etmemize ön ayak olacaktır. Bu bildiri, işte bu düşünceler çevresinde, bazı popüler Web 2.0 servislerini, sosyolojik açıdan değerlendirmeye tabi tutmaktadır.

Gelişen bilişim teknolojisi, özel anlamda Internet teknolojisi ve bu teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan diğer yaklaşımlar, kuşkusuz ki insanların ve toplumların üzerinde sosyolojik anlamda büyük etkilere ve bu etkiler ışığında da değişimlere neden olmaktadır. Özellikle Internet teknolojisinin ortaya çıkışıyla birlikte, kalıplaşmış toplumsal ilişkiler üzerinde büyük değişimler yaşanmış ve Internet teknolojisi, birçok farklı açıdan yeni toplumsal formların ve gelişmelerin ortaya çıkmasına öncü olmuştur. Bu bağlamda, ilgili literatür incelendiğinde; Internet teknolojisinin sosyolojik anlamda olumlu – olumsuz etkilerinin incelenip, değerlendirildiği birçok çalışma bulunmaktadır. Bu noktada, söz konusu bu çalışma da, günümüz Web dönemi olarak kabul edilen Web 2.0 kapsamındaki bazı popüler Web – Internet servislerine dayalı olarak, sosyolojik anlamda çeşitli değerlendirmeler ortaya koyan bir çalışma olarak, literatürün takdirine sunulmaktadır.

Çalışmanın ilerleyen bölümleri şu şekilde organize edilmiştir: Bildiri kapsamında öncelikli olarak; değerlendirmeye tabi tutulan, popüler Web 2.0 servislerinin temel niteliklerine ve işlevlerine değinilmiştir. Buna göre, bildiride incelemeye alınan servisler ve yaklaşımlar içerisine Facebook, Twitter, MySpace, kişisel bloglar, Youtube, Wikipedia, Scribd gibi önemli ve popüler servisler alınmıştır. Teorik yapıdaki bu ön bilgilerin ardından, günümüz Web ortamının, özellikler ve işlevler açısından genel yapısı inşa edilmiş ve okuyucuya açıklanmıştır. Ardından, bildirinin esas amacı doğrultusunda, ele alınan servislerin ve yaklaşımların bilgisayar kullanıcısına (kişiye), aileye, topluma, sosyal ilişkilere ve toplumsal bazı yaklaşımlara olan, olumlu – olumsuz etkileri incelenip değerlendirilmiş, değerlendirme sonuçlarına bağlı olarak da Internet ve Web ortamının yakın gelecekteki durumu hakkında düşünceler öne sürülmüştür.

2. Bazı Popüler Web 2.0 Servisleri

Geçerli Internet – Web platformu incelendiği zaman; birçok farklı Web 2.0 servisinin, söz konusu platform üzerinden, bilgisayar kullanıcılarının hizmetine sunulmuş durumda olduğu görülmektedir. Ancak, kullanıcılar arasındaki popülarite açısından ele alındığında, bu servislerden sadece birkaçının ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Bu noktada, gerek çok sayıda servisin

değerlendirmeye tabi tutulmasının zor ve gereksiz olması, gerekse popüler servislerin, çalışmanın amaçları doğrultusunda, doğru sonuçların elde edilmesi adına daha faydalı olacağı düşüncesi nedeniyle, bu çalışma kapsamında sadece günümüzün popüler Web 2.0 servislerine değinilmiştir.

Web 2.0 servislerinin incelenmesi aşamasında ortaya çıkan bir durum da, Web 2.0 döneminin temel yaklaşımları neticesinde şekillenmiş olan ve ele alınan servislerinde kategorilere ayrılmasına neden olan bazı temel Web 2.0 tabanlı özellikler ve işlevlerdir. Buna göre, çalışma kapsamında değerlendirilen Web 2.0 servislerini, "kişisel bloglar – mikrobloglar", "sosyal etkileşim servisleri", "Wikiler", ve "Dosya – çoklu ortam paylaşım servisleri" şeklinde kategorilere ayırarak incelemek daha doğru olmaktadır.

2.1 Kişisel Bloglar – Mikrobloglar

Kişisel bloglar, bilgisayar kullanıcıları tarafından, kişisel girdileri diğer Internet kullanıcılarına sunmak amacıyla kullanılan bir tür web siteleri olarak değerlendirilmektedir. Kişisel bloglar, sahip oldukları çeşitli kullanım özellikleri ve işlevler sayesinde, bilgisayar kullanıcılarının karşılıklı olarak birbirlerinin girdilerini görüntüleyebilmesine, yorumlayabilmesine ve hatta karşılıklı fikir alışverişinde bulunabilmelerine olanak sağlamaktadır.

Internet ortamında, kişisel blog hizmeti alınabilmesini sağlayan, WordPress, Blogger ve Windows Live Spaces gibi çok sayıda servis sağlayıcısı bulunmaktadır. Bu noktada, çalışmanın amaçları doğrultusunda belirli bir servis sağlayıcısının incelenmesinden ziyade, genel olarak Web 2.0 tabanlı, "kişisel blog" yaklaşımının değerlendirmeye sokulması yoluna gidilmiştir.

Kişisel bloglar yanında, günümüzde popüler hale gelmiş olan diğer bir Web 2.0 tabanlı yaklaşım da "mikroblog" yaklaşımı olmaktadır. Mikroblog kavramı, kişisel bloglarda izlenen yöntemden farklı olarak, bilgisayar kullanıcılarının, anlık bir şekilde, kısa bildirimlerde – paylaşımlarda bulunabilmesine olanak sağlayan bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Mikroblog bağlamında günümüzün en popüler servisi olan "Twitter", bu çalışmadaki inceleme konusunu oluşturmaktadır.

Şekil 1. Kişisel bloglar – mikrobloglar

İlk olarak 2006 yılında hizmet vermeye başlayan Twitter servisi, özellikle hızlı ve kolay bir kullanım tecrübesini amaç edinen çevrimiçi araçları sayesinde, kullanıcıların anlık iletiler paylaşabilmesini sağlamaktadır. Metin tabanlı bu iletilerin yanında, fotoğraf gibi farklı türde dosyalar da Twitter aracılığıyla paylaşılabilmektedir. Twitter servisinin mobil cihazlar konusunda sunduğu uygulama desteği de, ilgili servisinin oldukça yaygın bir şekilde kullanılmasına ön ayak olmuştur.

2.2 Sosyal Etkileşim Servisleri

Sosyal etkileşim servisleri, öncelikli olarak kullanıcıların, çevrimiçi sosyal topluluklar içerisinde birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan Web 2.0 servisleri olarak ön plana çıkmaktadır. Bu servisler sayesinde kullanıcılar, kendileriyle yakın ilgi alanlarına veya ortak özelliklere sahip diğer kullanıcıları

tespit edebilmekte ve sunulan araçlar yardımıyla da onlarla iletişim kurabilmektedir. Temelde, kullanıcılar arası sosyal etkileşimi sağlamayı amaçlayan bu siteler, kullanıcıların fotoğraflarını, dosyalarını veya kişisel girdilerini (mikroblog yaklaşımı) Internet'te yayınlamasına ve hatta çevrimiçi organizasyonlar düzenlemesine de yardımcı olmaktadır. Bütün bu özelliklerinden dolayı sosyal etkileşim siteleri, bilgisayar kullanıcılarından yoğun bir ilgi görmektedir.

Çalışmaya inceleme konusu olan popüler sosyal etkileşim servislerinden birisi, tahmin edileceği üzere Facebook'tur. Bu servise ek olarak, MySpace sosyal etkileşim servisi de çalışmaya dâhil edilmiştir.

Şekil 2. Sosyal etkileşim servisleri

2004 yılında, ilk olarak Harvard Üniversitesi kapsamında yayına başlayan, ancak zamanla dünya geneline yayılmış ve günümüzün en popüler Web 2.0 servisi haline gelmiş olan Facebook servisi, sosyal etkileşim servislerinin temel kullanım özellik ve işlevlerini fazlasıyla sunan ve her geçen zaman, ortaya çıkardığı daha özellik ve işlevleri ile birlikte bilgisayar kullanıcıları arasındaki popülaritesini sağlamlaştıran, kullanımı kolay ve hızlı bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanıcılar Facebook ortamında kendilerine özel kişi profilleri oluşturabilmekte, diğer kullanıcı profillerini "arkadaş" olarak listelerine ekleyebilmekte, farklı iletişim kanallarıyla (metin tabanlı, video tabanlı) çevrimiçi iletişim gerçekleştirebilmekte, gerek metin tabanlı, gerekse çoklu ortam tabanlı paylaşımlarda bulunup, işbirlikçi çalışmalar içerisine de (grup kurma, sayfa kurma, etkinlikler düzenleme…vb.) girebilmektedir. Facebook ortamı ayrıca, programatik ve algoritmik açıdan esnek bir yapıya sahip olması nedeniyle, bilgisayar programcılarının, farklı niteliklerde uygulamalar hazırlayıp, söz konusu platform üzerinden kullanıma sunmasına da izin vermektedir. Facebook servisi, bir tür sosyal etkileşim servisi olmasının yanında, diğer birçok Web 2.0 tabanlı yaklaşımı da bünyesinde işe koşan bir platform olarak Internet – Web ortamında güçlü bir yere sahiptir.

2003 yılında hizmete girmiş ola bir diğer popüler sosyal etkileşim servisi de MySpace'dir. MySpace platformunda da tıpkı Facebook'ta olduğu gibi profil tabanlı bir sosyal iletişim ortamı sunmaktadır. Yine MySpace kullanıcıları, -Facebook servisinde olduğu gibi- gerek metin tabanlı, gerekse çok ortam tabanlı paylaşımlarda bulunabilmekte, işbirlikçi çalışmalar içerisinde yer alabilmektedir. MySpace servisinin farklı diğer bir özelliği ise, amatör anlamda müzik ile uğraşan kişilere, yaptıkları çalışmaları herhangi bir telif hakkı veya ücret söz konusu olmadan, çevrimiçi olarak paylaşabilmelerine imkân tanımasıdır.

2.3 Wikiler

Popüler Web 2.0 servislerinden bir diğeri olan Wikiler, kullanıcıların, işbirlikçi çalışma neticesinde, belirli konular üzerine bir araya getirilmiş olan bilgileri düzenleyip yayınlayabildikleri ortamlardır. Wiki servislerine kayıtlı olan her kullanıcı, sayfalarda sunulan bilgilere müdahale edebilmekte ve sonuç olarak, kullanıcıların katkılarıyla birlikte, işbirlikçi çalışmanın ürünü olan çeşitli web sayfaları yaratılmaktadır. Wikilerin yaygın bir

kullanım alanına sahip olmalarında en büyük pay, hiç kuşkusuz Wikipedia adındaki "Özgür Ansiklopedi" uygulamasındadır [1, 2].

Şekil 3. Wikipedia

2.4 Dosya – Çoklu Ortam Paylaşım Servisleri

Dosya – çoklu ortam paylaşım servisleri, genel anlamda çeşitli dosya türlerinin, daha özel anlamda ise özellikle video formatındaki çoklu ortam nesnelerinin – dosyalarının, önceden tanımlanmış kategoriler altında paylaşılmasına imkân tanıyan Web 2.0 servisleridir. Günümüzde daha çok çoklu ortam bağlamında olmak üzere, video paylaşım servisleri kullanıcıların ilgisini çekmektedir. Ancak, metin dosyalarından, ses dosyalarına, sunum dosyalarından, müzik nota arşivlerine kadar birçok farklı dosya türünün paylaşıldığı Web 2.0 servisleri de Internet – Web ortamında bulunmakta ve kullanıcıların da yoğun ilgisini çekmektedir.

Çoklu ortam kapsamında incelendiğinde, Internet – Web ortamının en popüler Web 2.0 servisi olarak YouTube ön plana çıkmaktadır. Doğrudan doğruya video paylaşımına yönelik olarak, 2005 yılında hizmete girmiş olan YouTube servisi, zaman içerisinde site tasarımında ve kullanıcılara sunduğu işlevlerde birçok yeniliğe gitmiştir. YouTube sayesinde kullanıcılar farklı formatlardaki video dosyalarını çevrimiçi olarak paylaşabilmekte, sahip olduğu video dosyaları ile özel "YouTube kanalları" açabilmekte ve genel olarak, paylaştıkları videoların diğer YouTube kullanıcıları tarafından değerlendirilebilmesini sağlamaktadır.

YouTube servisi ilk ortaya çıktıktan sonra, servisin popülerliğine bağlı olarak, benzer nitelikte birçok farklı servis (DailyMotion, MetaCafe…vb.) ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu servislerin özellik ve işlevleri de YouTube ile oldukça benzerdir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, çoklu ortam nesneleri – dosyaları dışında, ilgili Web 2.0 servisleri bağlamında birçok farklı dosya türünün paylaşımı sağlanabilmektedir. Buna göre, farklı türde dosya türlerini destekleyen çok sayıda Web 2.0 servisi Internet – Web ortamında kullanıcılara sunulmaktadır. Ancak, doküman türünde dosya paylaşımının, diğer dosya türlerine nispeten daha popüler olması nedeniyle, bu yaklaşıma imkan veren Scribd adlı popüler Web 2.0 servisi, bu çalışma kapsamında inceleme konusu olmuştur.

Şekil 4. Dosya – çoklu ortam paylaşım servisleri

2007 yılında hizmete girmiş olan Scribd, farklı formatlarda doküman dosyalarının, kullanıcılar tarafından çevrimiçi olarak paylaşılabilmesine olanak sağlayan bir Web 2.0 servisidir. Scribd sayesinde kullanıcılar, farklı dosya türündeki dokümanları bir araya

getirip "iPaper" adı verilen formatta, ilgili servis platformunda sunabilmektedir. Servis, özellikle yaygın olarak kullanılan doküman dosya türlerini desteklemesi nedeniyle oldukça rağbet görmektedir. Tıpkı YouTube servisinde olduğu gibi, Scribd servisine karşı da birçok benzeri nitelikte servis (Docstoc, WePapers, Issuu…vb.) Internet – Web ortamında yer almaktadır.

Temel kullanım özellikleri ve işlevleri kısaca anlatılan bu Web 2.0 servislerinin, bilgisayar kullanıcıları ve toplumlar üzerindeki etkileri, daha önce de ifade edildiği üzere, incelenmesi ve değerlendirilmesi gereken önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre, söz konusu özelliklere, işlevlere ve ilgili servislerin yansımalarına bağlı olarak, birçok sosyolojik sonuca ulaşılabilmektedir. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken diğer önemli bir husus da, Web 2.0 döneminin taşıdığı temel özelliklerin ve bu dönem kapsamındaki Web ortamında öne çıkan yaklaşımların bilinmesidir. Bu nedenle, popüler Web 2.0 servisleri üzerinden değerlendirmelere geçilmeden önce, günümüz Web ortamı olan Web 2.0'ın kısaca tanınması, çalışmanın kapsamı ve amaçları açısından son derece yararlı olacaktır.

3. Günümüz Web Ortamı: Web 2.0

Web kavramı, Internet'in doğuşundan sonra, söz konusu platform üzerinde yer alan özel dokümanlara erişilmesini sağlayan sistemi tanımlamak amacıyla kullanılagelmiştir. İlk aşamada Web ortamı, klasik HTML kod bloklarından meydana gelen, kullanıcı ile etkileşime girmeyen, sadece görsel öğelerden ve metinlerden oluşan sayfalardan ibaret olmuştur. Zamanla ortaya çıkan, sadece bilgi sunmayı değil, aynı zamanda bilginin paylaştırılması ve değişen şartlara göre anlamlandırılması doğrultusundaki ihtiyaçlar, Web teknolojisi ve standartlarının değişmesine neden olmuştur. Değişimler sonucunda, Internet ile gelen klasik Web yapısından, Web 2.0 adı verilen yeni teknoloji ve standartlar bütününe geçilmiştir [1, 3].

Şekil 5. Web 2.0

Web 2.0 kavramı, ilk olarak Darcy DiNucci tarafından, "Parçalanmış Gelecek" isimli makalede kullanılmış bir terimdir [3, 4]. Daha sonra Tim O'Reilly tarafından da bir konferans esnasında dile getirilmiştir [3, 5]. Web 2.0, statik, standart HTML yapısına sahip, klasik Web ortamından sonra ortaya çıkan, etkileşim düzeyi yüksek, işbirliği ve paylaşımı ön plana çıkaran, kullanıcı merkezli, yeni Web ortamını tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Internet ortamını şekillendiren ikinci nesil teknoloji ve standartlar bütünü olması nedeniyle de "Web 2.0" kelime bütünü ile özdeşleşmiştir.

Web 2.0 teknolojilerinin kullanım alanı her geçen gün hızla genişlemektedir. Bu durumun başlıca nedeni, Web 2.0 teknolojilerinin, kullanıcı ve web uygulamaları arası etkileşimi, kullanıcılar arası etkileşimi, işbirlikçi çalışmaları ve bilgiye erişimi, Internet ortamında "oldukça kolay" bir hale getirmesidir [1, 3].

4. Sosyolojik Bağlamda Değerlendirmeler

Söz konusu Web 2.0 servisleri sosyolojik açıdan ele alındığında, kuşkusuz ki sayısız farklı açıdan, sayısız farklı sonuca ulaşmak mümkün olmaktadır. Buna göre, bahsi geçen servislerin bilgisayar kullanıcılarının (bireylerin) kendilerine olduğu kadar, içerisinde bulundukları topluma olan etkileri, hatta daha spesifik olarak ele almak gerekirse; örneğin kişiler arası ilişkilere olan etkileri, eğitimsel anlamda toplum üzerindeki etkileri, toplumun farklı ekonomik, siyasal olaylara karşı olan bakış açıları ve dönütleri üzerindeki etkileri, aileye olan etkileri… vs. gibi sayısız farklı perspektifte bilimsel değerlendirmeler elde edilebilmektedir. Bu noktada, söz konusu bu bildiri çalışması, daha özet anlamda; ele alınan servislerin ve yaklaşımların bilgisayar kullanıcısına (kişiye), aileye, topluma, sosyal ilişkilere ve toplumsal bazı yaklaşımlara olan, olumlu – olumsuz "temel" etkileri üzerinde durmaya çalışmakta ve bu bağlamda ilgili literatüre bir referans niteliğinde çalışma ortaya koyma çabası içerisine girmektedir. Daha spesifik ve detaylı çalışmalar, daha geniş kapsamlı makale ve / veya tez çalışmaların konusu olabilecektir.

Çalışma kapsamında ele alınan Web 2.0 servislerinin, bilgisayar kullanıcıları (bireyler) açısından ele alındığında; kişilerin özellikle Internet – Web ortamına olan bağımlılıklarını artırma ve bu kapsamda zamanlarının çoğunu bu ortama saklama gibi eğilimler içerisine girmelerine neden olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, genel anlamda Internet – Web ortamının, özel anlamda ise Web 2.0 servislerinin (özellikle Facebook gibi sosyal etkileşim servislerinin) bağımlılık anlamında pozitif yönde güdüleyen birtakım özellik ve işlevlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Internet – Web ortamına olan bağımlılık konusunda da birçok farklı bilimsel çalışma, ilgili literatürde yerini almaktadır [6 – 9].

Facebook, Twitter gibi Web 2.0 servislerinin, taşıdıkları iletişimsel anlamdaki çekici özellik ve işlevlerinin, bilgisayar kullanıcıları için "sanal" mantalitede etkileşime girip, gerek bilişsel, gerekse duyuşsal anlamda paylaşımlarda bulunabildiği dünyalar – ortamlar oluşturduğu göze çarpmaktadır. Örneğin, Facebook ortamında yer alan kişi profillerinin güncellenmesi, farklı kişi profilleri ile arkadaş olup etkileşime girilebilmesi, bu kapsamda paylaşılan iletilerin, fotoğrafların ve hatta videoların beğenilip yorumlanabilmesi, daha da ileri düzeyde olmak üzere de; gerek metin tabanlı, gerekse video tabanlı çevrimiçi iletişime girilebilmesi gibi avantajlar ve olanaklar, sosyal etkileşim servislerini, bilgisayar kullanıcılarının (bireylerin) gözünde, oldukça çekici ve popüler bir hale getirmektedir.

Bahsedilen etkileri, bireysel kapsamdan çıkarıp, toplumsal anlama yüklediğimizde ise, özellikle toplum içi insan ilişkilerinde farklı değişim ve gelişmelerin ortaya çıktığı; bireylerin toplumsal değerler ve ilişkilerin yanında, enerjilerinin çoğunu Internet – Web ortamına aktardığı görülmektedir. Sosyal etkileşim servislerinde gerçekleştirilen çevrimiçi iletişim süreçleri, farklı coğrafi ortamlarda olan kişileri sosyal anlamda birleştirebilmekte ve bu bağlamda değerlendirildiği zaman, sosyal anlamda bu bireylerin kendilerini geliştirebilmesine ön ayak olmaktadır. Dış dünya ile söz konusu servislerde oluşan dünyadaki sosyal etkileşimi dengeleyen ve gelişmeye açık bir yapıda olan toplumların da, bu kapsamda bakıldığı takdirde, sosyal etkileşim servisleri sayesinde sosyal anlamda gelişme gösteren bir süreç yaşayacağı da aşikar bir durum olmaktadır.

Aileye olan etkiler anlamında ele alındığında ise, yine sosyal etkileşim servislerinin, aile içi iletişim ve etkileşim bağlamında, birtakım değişim ve gelişmelere yol açtığı görülmektedir. Bu duruma yol açan, yine kuşkusuz ki sosyal etkileşim servisleri (Web 2.0 servisleri) bazlı olan Internet – Web ortamı bağımlılığı olmaktadır. Özellikle aile yapısının temeli olan bazı geleneksel değerlerin, Internet – Web ortamlarına karşı olan bağımlılıklar neticesinde etkilendiği ve bu geleneksel değerlerin zamanla Internet – Web ortamının kullanımı sonucunda ortaya çıkan birtakım "yapay" kültürlerle yer değiştirdiği görülmektedir. Örneğin, Facebook servisi gibi sosyal etkileşim servisleri, arkadaşlık ve aile kavramlarına, kültürel anlamda, geliştirildikleri orijin bağlamında yaklaşabilmekte, söz konusu servisin kullanım özellikleri ve işlevleri bu çerçevede sunulabilmekte ve bunun neticesinde de geleneksel aile değerlerinin dışında, yeni nitelikteki yaklaşımlar, bilgisayar kullanıcılarının (bireylerin) ve toplumların kafasında zamanla yer edinebilmektedir. Sonuç olarak; bu değişim ve gelişmeler, özünde aile yapısını da olumsuz etkileyen ya da genel anlamda herhangi bir değeri olmayan, ancak zamanla kalıplaşmış olan bazı geleneksel yaklaşımları ortadan kaldırması ve aileyi, bireyi ve daha genel bağlamda toplumu gelişmeye açık tutması nedeniyle pozitif yönde etkilere yol açmaktadır.

Web 2.0 servislerinin ve özellikle bu bağlamda sosyal etkileşim servislerinin, artan popülariteleri ve yüksek kullanım oranları ile birlikte, toplumsal yaklaşımlar ve sosyal ilişkiler açısından, gerek bireyler arasında, gerekse toplumlar arasında bazı yeni normlara da yol açtığı görülmektedir. Daha detaylı açıklamak gerekirse, örneğin Twitter gibi sosyal etkileşim servisleri sayesinde "tweet atmak", "retweetlemek", "follow-unfollow" yapmak bazı eylem ifadelerinin, adeta yeni kültürel yapılar oluşturarak, hızlı bir şekilde benimsendiği görülmektedir. Artık Facebook profili olmayan bilgisayar kullanıcıları ve kişileri kalmamaktadır. Hatta reklam yapmak ve organizasyon düzenleme gibi süreçlerde, geleneksel yaklaşımların bir kenara bırakılıp, sosyal etkileşim servislerinin gücünden yararlanılmaya başlandığı, bu bağlamda Web 2.0 servislerinin etkili olduğu ve bireyleri sonuca götürdüğü bir ortamın oluştuğu görülmektedir.

Sosyolojik anlamda değinilmesi gereken bir diğer Web 2.0 servisi türü olan kişisel bloglar da, özellikle bilgisayar kullanıcılarının (bireylerin) bilgi paylaşımında bulunabilmesi, paylaştıkları bilgiler için dönütler alabilmesi ve diğer yandan, benzer kişisel bloglar üzerinde sunulan bilgilere de ulaşabilmesi adına önemli kullanım özellikleri ve işlevlerine sahip bir yapıda, Internet – Web ortamında varlığını sürdürmektedir. Kişisel blog servisleri, özellikle bilgiye hızlı ve kolay erişim sağlanması ve bu bağlamda bireylerin kendilerini geliştirmeye daha çok eğilim göstermesi, araştırmaya dönük güdülerin daha ön plana çıkartılması adına, önemli bir işleve sahip olmaktadır. Bu noktada, söz konusu bu servislerin, eğitimsel anlamdaki değişim ve gelişmelere katkı sağladığı açıkça görülmektedir.

Kişisel blog servislerinin yanında, Wikiler ve dosya – çoklu ortam paylaşım servisleri de, bilgiye erişime, bilginin kullanımına ve eğitimsel anlamdaki değişim ve gelişmelere pozitif yönde etki göstermektedir. Konu daha detaylı ele alınacak olursa, örneğin Wikiler gibi, işbirliğine dayalı, bilgi kaynağı oluşturulabilen Web 2.0 servisleri, özellikle eğitimsel anlamda birçok olumlu etkilere sahip olmaktadır. Buna göre bilginin işlenmesi, paylaşımı, aktarımı gibi konularda bilgisayar kullanıcılarının (bireylerin) ve toplumların önü açılmakta, böylece bilişsel anlamda gelişmelere daha açık yaklaşımlar

ortaya çıkmaktadır. Wikilerin yanında, Scribd gibi servisler de, bilgiye erişim, ve bilginin paylaşılabilmesi adına, önemli kullanım özellikleri ve işlevlerine sahip servisler olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, çoklu ortam nesneleri bağlamında ele alındığında, YouTube servisi de, görsel ve işitsel anlamda nitelikli bilginin sunulabildiği ve bu bilgilere ulaşılabildiği bir platform olarak önemli bir role sahiptir. Kuşkusuz ki, bütün bu bahsedilen dosya – çok ortam paylaşım servislerinin kullanımı sonucunda, sosyolojik anlamda olumlu etkilerin görülebilmesi (bilişsel anlamda pozitif değişim ve gelişmeler… vs.) adına, ilgili Web 2.0 servislerinde paylaşılan bilgilerin doğruluk denetiminin yapılması da oldukça önemli bir görev olarak değerlendirilmektedir.

Dosya – çoklu ortam paylaşım servisleri ile ilgili olarak değinilmesi gereken önemli bir faktör de, bu servisler üzerinde paylaşılan dosyaların ya da nesnelerin niteliği olmaktadır. Buna göre, dosya – çoklu ortam paylaşım servislerinin bilgi bağlamında ve eğitimsel anlamdaki etkileri, bu servisler üzerinde paylaşılanlara bağlı olarak değişmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, bireylerin şiddet ve pornografi unsurlarına Internet – Web ortamında yüksek ölçüde maruz kaldığı görülmektedir [6, 10, 11]. Bu durum üzerinde, dosya – çoklu ortam paylaşım ortamlarının rolü de bulunmaktadır. İşte bu etkileri ortaya koyma potansiyeli olan söz konusu Web 2.0 servislerinde, eğitimsel kaygı taşıyan ve bilginin paylaşımına, aktarımına yönelik düzenlenen, yaratılan dosyaların ve çoklu ortam nesnelerin paylaşımı da, sosyolojik anlamda bir o kadar olumlu etkilerin, farklı açılardan yayılacağı anlamına gelecektir.

Kuşkusuz ki, özellikle sosyal etkileşim servislerinin bireyler, toplumlar ve aile üzerinde, hatta toplumsal yaklaşımlarda ve sosyal ilişkilerde gösterdiği / gösterebileceği etkiler, uygun, tutarlı ve yararlı yönde ortamlar sağlandığı takdirde, yine diğer Web 2.0 servislerinde (Wikiler, dosya – çoklu ortam paylaşım ortamları) olduğu gibi, pozitif bağlamda etkilerle sonuçlanabilecek bir ortamı da sağlayabilecektir. Örneğin, Facebook ve Twitter servislerinin sahip olduğu, yüksek etkileşim ve iletişimi destekleyen kullanım özellikleri ve işlevlerinin, doğru bilginin paylaşımı, aktarımı, yeni doğru bilgilerin türetilmesi ve eğitimsel anlamda bireylere, toplumlara, hatta ailelere ulaşılabilmesi doğrultusunda kullanılması, bu Web 2.0 servislerinin, geleneksel yapıdaki birçok yöntemin ve yaklaşımın pabucunun dama atılmasına yol açacaktır.

Web 2.0 servisleri bahsi geçen konular dışında, ekonomik ve siyasi anlamda da bireyler ve toplumlar üzerinde etkilere sahip olmaktadır. Örneğin, ekonomideki gelişmeler, bu servisler üzerinden kolay bir şekilde takip edilebilmekte ve bu servisler aracılığıyla, bireylerin ekonomiye dayalı faaliyetlerinde daha hızlı ve tutarlı kararlar alabilmesine ön ayak olunabilmektedir. Bunun yanı sıra, popüler Web 2.0 servislerinin, bireyler ve toplumlar üzerindeki önemli etkilerine bağlı olarak, Facebook ve / veya Twitter gibi bir servis üzerinden yayınlanan bir iletinin veya bir bilginin, ekonomik süreç üzerinde olumlu – olumsuz anlamda birtakım etkilere yol açtığı görülebilmektedir.

Siyasi süreçler bağlamında incelendiğinde, bireylerin ve toplumların Facebook ve / veya Twitter gibi popüler Web 2.0 servisleri üzerinde paylaşılan bilgilerden, öne sürülen düşüncelerden – yorumlardan, düzenlenen anket…vs. gibi çalışmalardan, benzer olarak YouTube gibi çoklu ortam paylaşım servislerindeki videolardan ya da Wikiler ve kişisel bloglar üzerinden sunulan bilgielrden etkilenebildiği görülmektedir. Hatta bu

noktada, kimi siyasetçiler, bireylerin ve toplumların Web 2.0 servislerine ve Internet – Web ortamına olan eğilimlerinden yola çıkarak, bu servisler üzerinden daha isabetli seçim çalışmaları yürütebildiği ve "sonuca" daha kolay ulaşabildiği görülmektedir. Eğilimler dışında, bu Web 2.0 servislerinin sunduğu hızlı ve kullanımı kolay yazılım çözümleri sayesinde de, örneğin spesifik yapıdaki bazı seçim çalışmalarının Facebook servisi gibi bir platform üzerinden yürütülüp sonuçlandırılması da mümkün olmaktadır.

5. Sonuç

Bu bildiri çalışması kapsamında öne sürülen bilgiler ve ifade edilen düşünceler – değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, popüler Web 2.0 servislerinin -günümüzdeki işlevleri itibariyle- bireyler ve toplumlar üzerinde, sosyolojik anlamda birçok farklı yönden etkileri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu noktada, dikkat çekici olan nokta, bahsi geçen Web 2.0 servislerinin kullanım özellikleri ve işlevler bağlamında hangi yapıda olurlarsa olsun, bilgisayar kullanıcılarının (bireylerin) ve genel olarak toplumların geleneksel değerleri ve eğilimleri üzerinde değiştirici, geliştirici etkilere sahip olmalarıdır. Popüler Web 2.0 servislerinin ilk ortaya çıkışları ve şu anda bulundukları konumlar daha detaylı incelendiğinde, ifade edilen değişim ve gelişim etkilerinin daha rahat görülmesi mümkün olmaktadır. Bu servislerin, içerisinde hayat buldukları Internet – Web ortamına karşı, bireylerin ve toplumların bağımlılıkları konusunda, güdüleyici bir role sahip oldukları da açıkça görülmektedir.

Bahsedilen değerlendirmeler ışığında ele alındığında, gelecekteki Internet – Web ortamının genel yapısının ve bilgisayar kullanıcılarının (bireylerin), hatta toplumların günlük hayattaki rollerinin – eylemlerinin, Web 2.0 temelli ortaya çıkmış olan ve belki gelecekte daha farklı Web yaklaşımları kapsamında (Web 3.0, Web 4.0…vs.) değerlendirilecek olan etkileşimli servislerden, büyük oranda etkileneceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağlamdaki değerlendirmelerle paralel olarak, daha detaylı ele almak gerekirse; gelecekteki sosyolojik eğilimlerin, Internet – Web ortamında bulunan servislerden daha da fazla etkileneceği ve muhtemel karşılıklı etkileşimler sonucunda, gelecekteki Internet – Web ortamı ile birlikte, bireylerin ve toplumların sosyolojik eğilimlerinin, geleneksel değerlerin dışına çıkarak, yeni formlara kavuşacağı ön görülebilmektedir. Değinilmesi gereken diğer önemli bir husus ise, her ne sebeple olursa olsun bu değişim ve gelişimlerin, Internet – Web ortamı ile toplumların karşılıklı etkileşimi neticesinde, "paralel" bir yapıda ortaya çıkacağıdır.

6. Kaynaklar

[1] Deperlioğlu, Ö., Köse, U., "Web 2.0 teknolojilerinin eğitim üzerindeki etkileri ve örnek bir öğrenme yaşantısı", **Akademik Bilişim 2010** (syf. 337-342). Muğla: Muğla Üniversitesi (2010).

[2] Ferret, L. J., "Wikis and e-learning", P. Berman (Ed.), E-learning concepts and techniques (syf. 73-74). **Bloomsburg**, PA: Bloomsburg Üniversitesi (2006).

[3] Köse, U., "Web 2.0 technologies in e-learning", Betül Özkan (Ed.), **Free and Open Source Software for E-Learning: Issues, Successes and Challenges**, IGI Global (2010).

[4] DiNucci, D., "Fragmented future", **Print**, 53(4), 32 (1999).

[5] O'Reilly, T., "What is Web 2.0: Design patterns and business model for the next generation of software", **O'Reilly Media** (2005). Erişim 23 Aralık 2011, http://www.oreillynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html

[6] Yalçın, C., "Sosyolojik bir bakış açısıyla internet", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 27(1), 77-89 (2003).

[7] Arısoy, Ö., "Internet bağımlılığı ve tedavisi", **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar – Current Approaches in Psychiatry**, 1, 55-67 (2009).

[8] Denizci, Ö.M., "Bilişim toplumu bağlamında internet olgusu ve sosyopsikolojik etkileri", **Marmara İletişim Dergisi**, 15, 47-64 (2009).

[9] Yeygel, S., Eğinli, A.T., "Çocukların yeni oyuncağı: Internet (Çocukların internet kullanımına ilişkin bir araştırma)", **Marmara İletişim Dergisi**, 15, 159-184 (2009).

[10] Hunter, C.D., "Social impacts: Internet filter effectiveness –testing over– and underinclusive blocking decisions of four popular web filters", **Social Science Computer Review**, 18(2), 214-222 (2000).

[11] McCabe, K.A., "Child pornography and the internet", **Social Science Computer Review**, 18(1), 73-76 (2000).